

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Summæ Theologicæ Scholasticæ Et Moralis

In Quatuor Partes Distributæ

In qua de Incarnatione Verbi & Mysteriis vitæ Christi, nec non de
Sacramentis in genere & singulis in specie succinctè & dilucidè tractatur

Herincx, Wilhelm

Antverpiæ, 1675

Qu. III. Quæ mutatio in materiâ vel forma reddat Sacramentum invalidum,
aut administrationem illicitam.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72963](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72963)

Quaest. III. Qua Mutatio reddat Sacram. invalidum &c. 131

ad rationem Sacramenti : cum ad hanc ele-
vaverit Christus solum consensum validum
& legitimum. Aliud esset, si Ecclesia no-
lisset contractum aliquem legitimum in
baptizatis esse Sacramentum. Quemadmo-
dum etiam qui destruit substantiam panis
& vini, non mutat formaliter materiam
Eucharistiæ, sed tantum facit, ut non ma-
neant verus panis & verum vinum, prout
Christus requirit.

16. Similiter in Sacramento Ordinis inter
ritum nostrum & Græcorum nulla cernitur
substantialis diversitas, sed tantum materi-
alis: utrobique enim adhibentur verba &
signa externa quibus sufficienter significa-
tur collatio proportionatæ potestatis: quod
Christus tantum determinasse videtur, ut
colligi solet ex allegata differentia utrius-
que Ecclesiæ: adeoque videtur permisisse
dispositioni Ecclesiæ physicam velut ac
magis specificam signorum determinatio-
nem. Similiter in Sacramento poenitentia
materia sufficiens est peccatum mortale vel
veniale, contritio vel attritio. Materia quo-
que Eucharistiæ non est ita determinata ad
certam speciem, quin indifferens sit, cujus
v. g. coloris vel speciei vinum consecratur;
materia autem & forma Baptismi est ma-
gis determinata. De quibus plura agendo
de singulis in particulari.

QUÆSTIO III.

Quæ Mutatio in materia vel for-
ma reddat Sacramentum inva-
lidum, aut administrationem illi-
citam.

17. **D**ico I. Omnis mutatio substantialis
reddit Sacramentum irritum; non
autem accidentalis. Ita omnes Theologi. Et
patet ex sensu & praxi Ecclesiæ. Ratio est,
quod in ceteris rebus mutatio substantialis,
& non accidentalis destruat ipsam rem.
Confirmatur: quia omnis valor & vis Sa-
cramenti dependet à Christi institutione;
hanc autem destruit sola mutatio substan-
tialis; ut amplius declarabitur.

Itaque censetur mutatio substantialis
materiae, quando tanta consistit diversitas,
ut juxta communem usum & nominum æ-
stimationem sit alterius nominis & rationis
ab illa, quam Christus præscripsit; aliàs tan-
tum est accidentalis, v. g. in Baptismo est
mutatio substantialis materiae, si loco aquæ
naturalis accipiatur rosacea, vel alia distilla-
ta, aut succus è pomis expressus, aut glacies,
utpote inepta ad usum abluendi, ad quem in
Baptismo est principaliter instituta, etsi spe-
cie physicâ glacies ab aqua non distingua-
tur. Secus est, si loco aquæ frigida assuma-
tur calida; si in missa loco panis azymi ad-
hibeatur fermentatus &c.

Mutatio formæ est substantialis, quo-
cumque corrumpitur verus & legitimus
sensus illius, aliàs est accidentalis: cum enim
sensus sit velut anima verborum, manente
eodem sensu censetur manere eadem verbo-
rum forma. Si dubia sit verborum æquiva-
lencia, dubius similiter erit valor Sacramen-
ti. Ille autem est sensus legitimus, quem
Christus in institutione cujusque Sacra-
menti requisivit seu intendit; quem proinde
si forma servet, indubiè est vera & legitima,
& à Christo instituta. Sensus porro iste à
nobis est colligendus ex doctrina & tradi-
tione Ecclesiæ. Pro praxi autem notandæ
sunt quædam speciales regulæ.

Contingit itaque mutatio substantialis
formæ primò, quando omittitur vel addi-
tur verbum quod sensum formæ immutat
aut falsificat. Intellige, si verbum falsificans
afficiat illud quod est de substantia: nam si
quis v. g. falso diceret, ego *Episcopus te bap-
tizo, vel baptizo te hac aquâ clara*, cum sit tur-
bida, validè baptizaret. Item validè absolve-
ret, qui formæ absolutionis adderet, *in nomi-
ne Patris majoris & Filii minoris &c.* quia sicut
vox accidentalis potest omitti, ita & falsifi-
cari absque præjudicio formæ substantialis.

Hinc non valet Baptismus, si omittatur
verbum *baptizo*; neque consecratio hostiæ, si
omittatur vox *corpus aut meum*. Similiter
si forma Baptismi proferatur, *in nomine Pa-
tris increati & Filii creati &c.* eò quod invo-
catio veræ & divinæ Trinitatis sit de sub-
stantia formæ Baptismi. Idem est, si dicatur,
*Ego te baptizo in nomine Patris & Filii & Spiri-
tus sancti & beatæ Virginis*, sumendo *ly in no-
mine* utrobique in eodem sensu, ut scilicet
designet Baptismum æquè dari in auctori-
tate B. Virginis; eò quod sensus substantialis
formæ exigat abluionem fieri in auctori-
tate solius Trinitatis, non quaternitatis.
Secus si *ly in nomine B. Virginis* adderetur
designando solam invocationem interces-
sionis; prout designare potest, & de facto
designat, dum in Commendatione animæ
Ecclesia orans eam de hoc mundo proficisci
in nomine Trinitatis, addit in eadem o-
rationis serie, *in nomine Angelorum & Archan-
gelorum &c.* Similiter invalida foret hæc
consecratio, *Hoc est corpus meum aerium*; ut-
pote falsificata in significatione substan-
tiali per *ly aerium*, quod distrahit *ly cor-
pus* à significatione veri corporis Christi.
Nisi forte (quod tamen foret contra ordi-
narium agendi modum) legitimis verbis
consecrationis debitâ intentione prolatis,
per novam intentionem subito quis adderet
similem particulam falsificantem: quæ jux-
ta *Poncium d. 44. n. 44.* tunc non obstaret va-
lori formæ, utpote perfectæ, & ex priori
intentione sensum ac significationem habentis,
adeoque effectum ipso instanti ultimo
operantis; quæ subsequens intentio impedi-
re nequit. Idem consequenter dicendū foret

18. Quando generaliter in forma.

Regula ad hanc mutationem dignoscendam.

Prima,

19. Corollarium.

Quid censendum, si forma Baptismi addatur *ly & B. Virginis*.

Quid censendum de hac forma consecrationis. Hoc est corpus meum aerium.

in simili casu de Baptismo, cujus formæ ad-
deretur *ly & B. Virginis.*

20. *Item de ista: Hic est sanguis meus, qui pro vobis non effundetur.*
Quod autem dictum est de falsificatione & invaliditate formæ consecrationis præallegatæ, etiam locum habet, etsi dicatur v. g. *Hic est sanguis meus, qui pro vobis non effundetur*: quamquam diversum quid censeat de hoc *Lugo*, ob implexam ibi mediante relativo novam propositionem, cujus falsitas non inficiat formam substantialem. Re verà tamen perinde hoc est, ac si diceretur: *Hic est sanguis meus pro vobis non effundendus*: adeoque non minus in illa, quam in hoc exprimendi modo significatur alius sanguis, quam qui ex Christi institutione est significandus. Nisi fortasse Sacerdos volens significare verum sanguinem veri Salvatoris, solum erret circa punctum effusionis illius pro nobis; sic enim videretur intactus relinqui sensus substantialis formæ: sicut si quid aliud erroneum apponeretur ad sensum formæ non pertinens ex simili errore, v. g. *Hoc est corpus meum, quod altera post sepulchram die resurrexit etc.* Quare rectè *Scorus d. 3. q. 2. n. 11.* Si (inquit) anteponitur vel postponitur aliquid non repugnans. fit: si aliter, non fit Sacramentum. Ejusmodi autem appositio non repugnat vero & reali Corpori Christi, quod per formam consecrationis oportet designari.

Equivoca determinatur ad certum sensum etiam ab intentione loquens.
Hinc dum verba sunt æquivoca seu indifferentia ad varios sensus, possunt, tum ex circumstantiis, tum etiam ex mera intentione proferentis determinari ad certum sensum: qui si illegitimus sit, Sacramentum non valebit defectu formæ, ut potè, non aliud hîc & nunc significantis, quam quod loquens intendit. Prout pronomèn hoc indifferens ad significandum seu demonstrandum diversas hostias præsentis, per internam Sacerdotis intentionem determinatur ad hanc potius quam illam demonstrandam, uti hæc consequenter potius quam illa consecratur.

21. *Regula secunda.*
Secundò contingit mutatio substantialis formæ per transpositionem verborum tantam, ut non maneat idem sensus. Quod ex usu & communi judicio est discernendum. v. g. si dicatur, *Hoc corpus est meum*; sic videlicet ut *ly corpus* se teneat ex parte subjecti, prout ista propositio nata est accipi.

Tertia.
Tertiò quando inter verba intercedit tanta interruptio, ut moraliter non censeantur coalescere in unam orationem; ut si uno aut altero verbo formæ prolato post unum miserere subjungantur reliqua: vel si inter syllabas ejusdem verbi, aut verba ejusdem formæ tam multa misceantur extranea, ut moraliter loquendo ex tot disjunctis non coalescat unum verbum aut oratio. Quæ res, utpote moralis, pendet ex judicio & arbitrio prudentis.

Quarta.
Quartò quando verba sic corrumpuntur, ut nequidem in materia & circumstantiis, in quibus proferuntur, reddant debitum sen-

sum apud audientes. Quod potissimum fit, quando corruptio contingit in principio dictionis; non ita si in fine; ut si loco *Parris* baptizans dicat *Marris*.

Ad mutationem etiam substantialem pertinet, si inter materiam & formam aliquam legitimam non servetur debita connexio: cum enim verba & res habeant se in Sacramento ut materia & forma alicujus compositi, debent ita simul adhiberi, ut coalescant in unum totum. Et quidem Sacramentum Eucharistiæ requirit physicam coexistentiam & præsentiam materiæ consecrabilis pro tempore consecrationis, propter pronomèn demonstrativum, quod designat materiam, quæ est permanens, loco & tempore præsentem ministro.

In reliquis Sacramentis non requiritur physica præsentia vel coexistentia materiæ & formæ, quasi eodem instanti debeant adhiberi, aut etiam unum non possit finire antequam aliud incipiat adhiberi (quod potèsterius negat *Cajetanus* & quidam alii contra Doctores communiter) sed requiritur & sufficit moralis coexistentia, in aliquibus major, in aliquibus minor, juxta significacionem formæ, & qualitatem actionis, aut materiæ, quam forma afficit, ac prudentum æstimationem. In Baptismo enim, Perpetua Confirmatione, Extrema-Uncione & Ordine non potest notabile tempus interponi absque invaliditate Sacramenti, eò quòd forma ibi significet præsentiam actionis seu materiæ proximæ utpote designans aliquam actionem actu fieri circa suscipientem: ne igitur sit falsa, debet ista actio eodem ferè tempore poni. Non tamen requiritur physica coexistentia aut immediata successio; eò quòd nihilominus forma censeatur esse vera secundum communem & humanum loquendi modum; v. g. si minister manum ad aquam extendens formam proferre incipiat, & ob fortuitum impedimentum, v. g. quia ex loco altiori fit effusio, formam finiat, antequam aqua tangat corpus baptizandi. Sanè aliàs requireretur, ablutio nem fieri ipso instanti quo proferretur *ly abluo*, aut cum immediata ad istud verbum successione: quod absurdissimum est. Neque repugnat *Scorus d. 6. q. 3. n. 4.* Nam non requirit coexistentiam physicam ad verbum (quod ex ipsomet n. 2. satis colligitur) sed loquitur secundum id, quod congruit à ministro observari. Ideoque *Rituale Romanum Tit. de Baptismo, §. de forma baptismi* in principio: *Quoniam* (inquit) *Baptismi forma his verbis expressa, Ego te baptizo &c. omnino necessaria est, ideo eam nullo modo licet mutare, sed eadem verba uno & eodem tempore, quo fit ablutio, pronuntianda sunt.*

Quod attinet ad Sacramentum poenitentiae, ejus forma, quia est instar judicii, per se habet plenam significacionem, etsi contritio & confessio diutius præcessissent, modo in poeni-

penitens non censetur retractasse. Unde decedens in diurna phrenesi absolvitur ob confessionem vel doloris signa antè exhibita. Similiter in Matrimonio, quod sequitur rationem cæterorum contractuum, potest consensus unius contrahentium tam diu sequi consensum alterius, quam diu hic censetur moraliter manere, uti in aliis contractibus: nec magis consensus requirit præsentiam corporum (quæ sunt materia circa quam hujus Sacramenti) quam in aliis contractibus consensus requirit præsentiam objecti seu materiæ contractus, ideoque matrimonium sæpè perficitur inter absentes, etsi consensus unius diu subsequatur consensum alterius.

Mutatio accidentalis formæ contingit, primò, si verba quæ adduntur vel omituntur non falsificent, neque sensum legitimum mutant, v. g. si in consecrationis forma omittatur adverbium, Enim; aut in forma Baptismi dicatur, *in nomine Patris omnipotentis & Filii Jesu Christi &c.* Immo etsi additio fiat animo inducendi novum ritum; modò equidem adit intentio faciendi quod Christus instituit aut vera Ecclesia facit: quia privatus error non obstat Sacramento, dummodò ad illud omnia necessaria adhibeantur. Unde Græci validè consecrant corpus, etsi tali animo addant: *quod pro vobis datur*; quæ verba putant esse essentialia. Quod quidem indubitatum est. Errorem verò hunc esse ab Ecclesia toleratum (ut Quidam respondent, censentes ob stare valori Sacramenti animum inducendi errorem, quando non est ab Ecclesia toleratus) est impertinens, tum ad valorem formæ, uti ad sensum ejusdem à sola Christi institutione dependentem; tum ad debitam intentionem ministri, quæ non obstante errore speculativo, uti tolerato, sic & non tolerato, potest pariter esse conformis institutioni Christi, dum minister generaliter & absolute vult facere quod Christus instituit, quidquid sit de proprio errore. Ita Doctores ferè communiter.

Nec obstat, quod Zacharias Papa Ep. 6. ad Bonifacium in Tomis Conciliorum Bini, & refertur c. *Retulerunt* 186. de Consecr. dist. 4. approbet Baptismum in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti collatum, si quod casus supponebat, est quæ ex epistola manifestum) ille, qui baptizavit, non errorem introducens, aut hæresim, sed pro sola ignorantia Romana locutionis infringendo linguam, ut suprà, dixisset. Ubi à contrario sensu supponit Pontifex, Baptismum fuisse reprobandum, si animò inducendi hæresim ita fuisset collatus. Non obstat, inquam: quia tali casu non valuisset Baptismus defectu formæ, utpote falsificatæ. Quamvis enim verba sic corrupta præ mera ignorantia linguæ Latinæ in talibus circumstantiis etiam ex intentione proferentis referrent & signifi-

Herinc Sum. Theol. Pars IV.

carent sensum debitum, ut bene Scotus 4. d. 3. q. 2. num. 12. intentio tamen hæreticalis ministri immutasset sensum legitimum, si videlicet studiosè intendisset significare errorem, tres v. g. personas esse feminini sexus. Aliter responderetur, Pontificem tali casu tacitè præsumere contra valorem Baptismi, ob defectum intentionis: cum talis minister potius ludere, quam velle Sacramentum Baptismi conficere videatur. Denique nonnulli respondent Pontificem à tali casu abstrahere, decidendo solum, more Pontificibus consueto, id quod suberat in terminis apertis quæstionis propositæ. Proinde Arriaga d. 7. q. 2. verba decisionis Pontificiæ non purè refert.

Petes, An si quis omitat aliquid, quod ex errore putat essentialè, cum re vera non sit, conficiat Sacramentum. Resp. ordinariè non conficere; cum habeat voluntatem omittendi aliquid essentialè, adeoque non ponendi substantiam Sacramenti. Quare talis censetur nolle serio agere. Nisi tamen haberet voluntatem conficiendi Sacramentum, casu quo sufficerent verba quæ profert. Unde Græcus v. g. putans *ly quod pro vobis datur* esse de essentia consecrationis corporis, & tamen omittens, si nihilominus velit per reliqua verba facere quantum potest, cogitans fortasse additamentum istud, utpote à Latinis relictum, non esse necessarium, validè consecraret.

Secundò contingit mutatio accidentalis, si loco verbi consueti ponatur synonymum, v. g. *abluo* pro *baptizo*; aut verbum activum mutetur in passivum, prout Græci dicunt: *Baptizetur servus Christi*. Debent tamen synonyma idem æquè distinctè significare: ideoque non valet Baptismus collatus in nomine Trinitatis sine expressione singularum personarum.

Tertiò si transpositio verborum relinquat eundem sensum; v. g. si dicatur: *Hoc est meum corpus*. Item juxta Scotum d. 3. q. 2. num. 13. si Baptismus detur in nomine Filii & Spiritus sancti & Patris: ista enim ordinis mutatio non variat sensum, nec designat inæqualitatem Patris ultimò nominati, uti nec ordo consuetus significat inæqualitatem Spiritus sancti ultimò nominati. Idem varii dicunt de Baptismo hoc modo collato: *Ego, Patris baptizo te in nomine, Filii & Spiritus sancti*. Quod potest admitti si *ly Patris*, non afficiat pronomem, *Ego*. Alioquin meritò Scotus sup. (quem immeritò reprehendit Lugo d. 2. num. 112.) censet mutari conceptum orationis, adeoque invalidam esse formam præfatam, supposito (quod supponit Scotus) quòd *ly Patris* afficiat *ly Ego* q. d. *Ego Patris, (supple, servus aut simile) baptizo te in nomine Filii &c.*

Quartò si partes formæ notabiliter non interpolentur, aut verba interjecta ex communi apprehensione non tollant sensum

26.

Omittens, quod falso putat essentialè ordinariè non conficit.

27.

Substitutio vocis synonyme est accidentalis mutatio.

Similiter transpositio, quæ tamen relinquat eundem sensum.

Idem est de interpolatione aut extraneo.

M

con-

rum inter-
positione nõ
notabili.

consuetum & unitatem debitam propositionis. Utpote si quis inciperet orationem, & per modum parenthesis diceret, *tacete*, vel *recedite* &c. ut rectè *Scotus dist. 3. q. 2. num. 11.* Sicut enim in communi loquela, non obstante hujusmodi interpositione, continuatur oratio, consimiliter debet in præsentì proposito judicari.

28.
Item de
mutatione
aut mixtione
idiomatum,

Es de barbarâ aut mutilata pronuntiatione, quæ cum expressione veri sensû sit compatibilis.

Quintò si mutetur idioma: aliàs enim oporteret omnes uti idiomate quo Christus est usus. Item si diversa idiomata miscantur: nam etiam in communi sermone sæpè illa miscemus; & in forma Latina Baptismi retinetur verbum Græcum, *baptizo*. Item si ex scrupulositate, balbutie, aut etiam imperitiâ verba corruptè pronuntiantur, modò juxta communem apprehensionem adhuc generent in audientibus eundem sensum, etsi verba sic corrupta per se sumpta illum non significarent in rigore. Sic *Zacharias Papa c. Retulerunt de Consecrat. dist. 4.* approbavit Baptismum ex imperitiâ latini sermonis collatum, in nomine *Patria & Filia & Spiritu sancta*. Ex quo idem de similibus verborum vitiationibus est judicandum. Ut si quis ex balbutie, blebitate, aliove impedimento aliquam litteram non rectè pronuntiare possit, vel barbarè consecrando diceret, *Hoc est corpus meus*; vel per syncopam aliquam syllabam subtraheret. Non enim (inquit *Scotus supra*) voluit Deus omnino determinare hominem ad verba in Sacramentis ultra illum modum quo verba sufficiunt ad exprimendum conceptum; qui non obstante barbarismo seu vitio latinis, syncopâ &c. sufficienter exprimitur atque intelligitur. Quàmvis ab his magis sit cavendum in verbis sacramentalibus ob reverentiam Sacramenti; ut rectè *Scotus sup.* Vide *Bonacina d. 1. de Sacram. q. 2. pu. 1.*

29.
Mutatio
substantialis
est mortaliter
peccaminosa,

Immo etiam
adhibitiõ
materia aut
forma dubia,

Dico II. Mutatio substantialis materiae vel formæ semper est peccatum mortale, nisi excuset indeliberatio. Accidentaliter autem mutatio aliquando est mortale, aliquando veniale. Prima pars patet: quia cum Sacramentum tunc sit irritum committitur grave sacrilegium.

Immo qui sine necessitate utitur materia vel formâ dubiâ, cum possit commodè adhibere certam, peccat mortaliter: quia sine ratione exponitur Sacramentum periculo invaliditatis, & proximus carenti fructu Sacramenti. Si tamen occurrat gravis necessitas, & materia certa haberi ne-

queat, licet ministratur in materia dubiâ; immo aliquando ministrari debet, ut proximus juvetur quantum fieri potest. Ad quod etiam sufficit necessitas extrinseca, v.g. metus mortis, quo aliquis urgetur ad utendum formâ, vel materiâ dubiâ; modò id non fiat in contemptum fidei aut Religionis. Quid censendum sit de materia & forma probabili, peti potest ex dictis *P. 2. Tr. 2. d. 4. §. 4. n. 95.*

Dixi, nisi excuset indeliberatio: hæc enim excusat à mortali, sicut omnimoda inadvertentia ab omni peccato, juxta regulas generales. Unde non facile peccat graviter, qui bonâ fide procedens adhibet diligentiam adhiberi solitam à viris prudentibus & timoratis.

Ubi quoque advertendum cum *Proposito quæst. 60. art. 8. dub. 2.* repetitionem formæ (quæ per se loquendo est mortale peccatum; cum secunda sit invalida, nec proinde sine gravi irreverentia bis super eadem materia pronuntietur) excusari à peccato ratione dubii, quo aliquis hæret, num formam legitime pronuntiaverit. Quod anxii sæpè potest contingere. Qui tamen dubium possent deponere, si soleant verba formæ distinctè proferre. Potest etiam quis excusari, qui præ eadem anxietate in forma unum vel alterum verbum repetit, existimans quòd non satis distinctè pronuntiaverit. Quàmvis & hoc sit vitandum; utpote ex scrupulositate oriri solitum, eamque augere idoneum. Inadvertentia tamen seu ignorantia, scrupulorum comes, iterationem ex dubio in se irrationabili factam excusat à mortali.

Secunda pars probatur: quia est deordinatio & irreverentia aliquid in re tam sacrum mutare, major vel minor præ ratione mutationis (cujus gravitas est prudenti iudicio determinanda) Ecclesiâ præcipiente, ut materia & forma consueta, ac etiam ritus accidentales serventur. Sic mortaliter peccaret Latinus celebrans missam in pane fermentato, idiomate flandrico, omittens in consecratione calicis *novi & æterni Testamenti* &c. Venialiter peccaret, secluso contemptu, omittens in consecratione particulam, enim, aut in forma Baptismi pronomen, ego. Similiter qui privatim baptizaret linguâ vernaculâ. Sed in casu necessitatis nullum hæc subest peccatum. Immo *Emanuel San V. Baptismus, Victoria, Toletus* & alii dicunt consultius esse, ut femina baptizans in necessitate utatur linguâ vernaculâ.